

НАВЧАННЯ ІНШОМОВНИМ ФРАЗЕОЛОГІЧНИМ ОДИНИЦЯМ ЗА ДОПОМОГОЮ ІІІ: МОЖЛИВОСТІ ТА НЕДОЛКИ

Одним зі стратегічних завдань сучасної української освіти є підготовка майбутніх вчителів іноземних мов, які відповідатимуть актуальним запитам суспільства та його викликам, використовуватимуть інноваційні педагогічні технології та засоби, що спрямовуватимуть процес навчання в площину здобуття знань та вмінь, необхідних для успішного життя в глобалізованому інформаційному суспільстві. Невід’ємним елементом формування фахівця є розвиток і вдосконалення його комунікативної компетентності. Мова є духовною скарбницею народу, який нею говорить, а багатий активний словниковий запас – ознакою інтелігентної та культурної особистості. Володіння лексико-фразеологічним багатством мови дозволяє їй якнайкраще висловлювати свої думки, почуття та емоції. При цьому важливим є коректне вживання морфологічних форм і синтаксичних конструкцій, знання яких є ознакою вищого рівня володіння засобами спілкування. В мовленні функціонально об’єднуються та інтегруються одиниці всіх мовних рівнів, встановлюються об’єктивні зв’язки і відношення між предметами навколишньої дійсності, які сприймаються людиною.

Сьогодні, в епоху цифрових технологій, процес викладання / навчання іноземної мови став легшим і доступнішим завдяки інструментам і програмам, створеним на базі штучного інтелекту (далі – ІІІ): ChatGPT, Course Hero, Gradescope AI, Fetchy, Socrat, Cognii, Century Tech, Knowji, Dragon Speech Recognition та ін. Вони здатні допомогти опанувати нові навички та здобути нові знання у бажаній сфері, створити захоплюючі віртуальні навчальні середовища та програми, створити «розумний контент», подолати мовний бар’єр, заповнити прогалини між викладанням і навчанням, створити індивідуальні плани не лише для вчителя, а й для кожного учня [2; 3].

Метою нашої розвідки є аналіз можливостей навчання іношомовним фразеологічним одиницям за допомогою ІІІ, а також

недоліків, які виникають під час роботи, зокрема, з інструментом ChatGPT. Матеріалом нашої роботи обрано французькі дієслівні фразеологічні одиниці (далі – ФО), до складу яких входить соматизм *tête* «голова».

Зважаючи на специфіку мовної природи ФО, робота з їх семантикою вимагає особливої уваги, адже їх значення не виводиться зі значень компонентів. Так, розуміння і тлумачення семантичного значення ФО ***avoir le feu à la tête*** «розлютитися» (букв. «мати вогонь у голові») потребує звернення до французьких академічних словників або словників усталених виразів, аналіз контексту її вживання, що, звісно, займає певний час. Однак ІІІ за лічені секунди надає необхідне пояснення і контекст:

Avoir le feu à la tête. Cette expression signifie ***être en état d'excitation intense, de colère ou d'agitation mentale.*** Elle peut aussi décrire une personne dont la tête est ***brûlante de fièvre***, ou qui est sous l'effet d'une grande émotion, comme la passion, la panique ou la rage. L'idée d'«avoir le feu» symbolise quelque chose qui brûle à l'intérieur, qu'il s'agisse d'une émotion ou d'une sensation physique.

Contextes possibles: 1/ ***Émotionnelle:*** Être très en colère ou irrité. Exemple: «Après cette dispute, il avait le feu à la tête»; 2/ ***Physique:*** Avoir une forte fièvre ou une sensation de chaleur. Exemple: «Elle était si malade qu'elle avait le feu à la tête»; 3/ ***Mentale:*** Être submergé par des pensées ou une agitation. Exemple: «Avant son examen, il avait le feu à la tête».

Такою можливістю ІІІ може скористатися педагог, готуючись до занять, а також студенти під час вивчення фразеології французької мови. Однак, варто бути обережним. Аналіз фактажу показав, що не всі ФО отримали коректне пояснення. Так, ФО ***se taper la tête*** «підзаправитися; напиться і наїстися досхочу» (букв. «вдаритися головою») має словникову дефініцію «bien ou beaucoup manger; s'enivrer». Однак, ІІІ витлумачує її як «виказувати розчарування або жаль щодо себе; відчувати сильний стрес або роздратування»:

Manifester de la frustration ou du regret envers soi-même, souvent par un geste symbolique de se frapper légèrement la tête avec la main ou un objet.

Свої чудові можливості ІІІ демонструє, надаючи 10 різних ідіом з поясненням у відповідь на команду надати синонімічні варіанти для ідіоми ***avoir une idée dans le coin de la tête*** «затаїти думку»:

Voici quelques synonymes pour «***avoir une idée dans le coin de la tête***», qui expriment l'idée d'avoir une pensée ou un projet latent, pas encore complètement formalisé: 1/ ***Avoir une idée derrière la tête:*** Indique un projet ou une intention cachée. 2/ ***Avoir quelque chose***

en tête: Penser à quelque chose, avoir une idée précise ou non. 3/ **Ruminer une idée:** Réfléchir longuement ou obsessionnellement à une idée. 4/ **Tourner une idée en boucle dans sa tête:** Avoir une pensée récurrente ou insistante. 5/ **Trotter dans la tête:** Quand une pensée ou une idée revient constamment à l'esprit. 6/ **Nourrir une idée:** Développer une idée de manière progressive. 7/ **Se faire une idée:** Imaginer ou commencer à concevoir une pensée ou un projet. 8/ **Cogiter sur quelque chose:** Réfléchir profondément ou élaborer une idée. 9/ **Garder une idée en réserve:** Avoir un projet ou une pensée en attente, prêt à être développé. 10/ **Avoir une idée en tête qui germe:** Décrire une idée en cours de formation ou de maturation.

Завдяки цій функції педагог може урізноманітнювати завдання на функціонально-стилістичному етапі вивчення фразеологічного масиву. А для здобувачів освіти – це можливість збагатити свій словниковий запас.

Окрім почерпнутої з конкретних джерел інформації, III може також впоратися з творчими завданнями, які вимагають креативність та уяву. Одним із таких завдань було написати історію з п'яти речень, використовуючи вибрані нами навімання з фактажу 3 французькі ФО **en avoir dans la tête, demander la tête de qn, se mettre la tête sous l'aile**. У відповідь ми отримали досить цікаву розповідь про вирішення робочого конфлікту Софі, якій заздрили колеги:

Un soir, Sophie, connue pour **en avoir dans la tête**, trouva une idée brillante pour résoudre un conflit dans son équipe. Cependant, son collègue jaloux demanda **la tête de Sophie** au directeur, accusant injustement ses méthodes. Fatiguée de ces querelles incessantes, Sophie décida de **se mettre la tête sous l'aile** pendant un week-end pour réfléchir au calme. Lorsqu'elle revint, elle présenta un projet si convaincant que le directeur la félicita publiquement. Le collègue jaloux, humilié, comprit qu'il aurait mieux fait de travailler avec elle plutôt que contre elle.

Voici une illustration humoristique qui représente l'expression "se payer la tête de quelqu'un" dans un contexte léger et amusant. 😊

Однак, тут можна спостерігати ще один недолік ШІ: для позначення минулого часу він обрав *passé simple*, який вважається літературним часом і досить рідко вживається у сучасній французькій мові. Така пастка є виявом несамостійного виконання завдання студентами, адже, насправді, вони намагаються уникати цього часу через складність його утворення.

Наступним творчим завданням для ШІ було згенерувати малюнок на основі ФО *se payer la tête de qn* «дурити; сміятися (знущатися) над кимось». Надана відповідь відображає дійсне значення ФО. За допомогою таких прикладів педагог може створювати завдання на асоціацію «малюнок – ФО», що урізноманітнить процес навчання.

Найбільше помилок в інформації, поданій ШІ, нами виявлено при виконанні перекладу французьких ФО українською мовою. Порівняймо:

se trouver à la tête d'une fortune

«мати статки»

«опинитися на чолі багатства»

tirer la tête

«мати незадоволений вигляд»

«накривати голову»

ne savoir où donner de la tête

«не знати що робити; розгубитися»

«не знати, куди подіти голову»

Це пов'язано, на наш погляд, зі специфікою фразеологічного значення, на що ми вказували вище. Не маючи, вірогідно, в своїх ресурсах достатньо інформації щодо французько-української

фразеології, ІІІ буквально перекладає кожний компонент, що не лише викривлює семантичне значення цілої ФО, а й позбавляє її адекватного відповідника. У цьому контексті Р. Лакін зауважує, що робота з ІІІ «потребує контролю якості (...) але контроль якості набагато дешевший, ніж виробництво матеріалу» [1].

Отже, незважаючи на значний інтерес до ІІІ в сфері бізнесу, він має також великий потенціал для покращення і спрощення освітнього процесу. ІІІ здатний розширити професійні можливості педагога, а також збагатити навчальний досвід здобувачів освіти. Однак використання цих новітніх технологій повинно бути «розумним», критичним, адже у відповідь можна отримати хибну та нелогічну інформацію. Власне тому, ІІІ може слугувати не основним, а лише додатковим інструментом, який здатний перетворити навчання на ефективний, мотивуючий і адаптований процес.

Література:

1. Luckin R. Nurturing human intelligence in the age of AI: rethinking education for the future. *Development and Learning in Organizations*. 2024. DOI: 10.1108/DLO-04-2024-0108
2. Luckin R., Cukurova M., Kent C., Boulay C. (du). Empowering educators to be AI-ready. *Computers and Education: Artificial Intelligence*. 2000. № 3. URL: https://discovery.ucl.ac.uk/id/eprint/10150100/2/Cukurova_1-s2.0-S2666920X22000315-main_1.pdf
3. Sharples M. Foreword to Mobile Education: Personalised Learning and Assessment in Remote Education: A Guide for Educators and Learners. *Mobile Education: Personalised Learning and Assessment in Remote Education: A Guide for Educators and Learners. Digital Learning and the Future* / Ed. K. McCartney. 2021. № 1. Oxford, UK: Peter Lang Ltd, International Academic Publishers, P. XI–XIV. DOI: <https://doi.org/10.3726/b17634>. URL: <https://oro.open.ac.uk/78333/>